

5

Rodzina i Ja – relacje z rodzicami i rodzeństwem**Cele:**

1. autodiagnoza własnych relacji z pozostałymi członkami rodziny
2. uświadomienie sobie możliwości własnego wpływu na stan relacji rodzinnych
3. zarysowanie planu rozwijania własnych umiejętności i postaw, sprzyjających budowaniu pozytywnych relacji rodzinnych

Czas trwania:

3 godziny

Metody:

- praca w podgrupach
- dyskusja
- wypełnianie formularza

Pomoce:

- arkusze papieru/tablica
- markery/kreda
- formularz nr 4

Przebieg zajęć:**Wprowadzenie, założenia**

Znaczenie rodziny dla kształtowania się konkretnych postaw i umiejętności osobistych i społecznych jest oczywiste i nie trzeba go podkreślać, ale w tym warsztacie naszym celem nie będzie śledzenie mechanizmów powstawania zaburzeń i problemów emocjonalnych u konkretnych uczestników, lecz inny, pozytywny aspekt rodzinnej rzeczywistości, mianowicie:

1. Jaki jest aktualny stan tych relacji?
2. Co jest w nich zadowalającego, co zaś nie?
3. Czy da się coś zrobić – i co – dla poprawy tych relacji?

Relacje pomiędzy ludźmi – w tym zaś także członkami rodziny – można opisywać na różne sposoby i uwzględniać tu wiele złożonych procesów, diagnozowanych z punktu widzenia odmiennych teorii. Ale nasz warsztatowy zamysł także i w tym przypadku zwalnia nas z konieczności prezentacji jakichkolwiek rozbudowanych teorii – jakkolwiek każdy z uczestników może sobie na ten temat poczytać co zechce. Jeśli natomiast chodziłoby nam o praktyczny i profilaktyczny zarazem efekt w postaci doskonalenia i usprawniania tych relacji, to trzeba będzie wziąć pod uwagę raczej konkretną, indywidualną sytuację każdego z uczestników i

opisywać ją w kategoriach jego subiektywnego doświadczenia, jego emocji – obaw, lęku, smutku czy złości. Szukać konkretnych tego przyczyn i zaradczych środków, zrozumiałych w kategoriach potocznego doświadczenia.

Toteż w zadaniach tego warsztatu będziemy się odwoływać do kilku podstawowych wymiarów opisujących międzyludzkie relacje, takich jak przyjaźń/sympatia, wrogość/niechęć, zaufanie, udzielanie wsparcia/pomocy, zainteresowanie/brak zainteresowania, wzajemne oczekiwania.

ZADANIE 1 (WARIANT A)

Po krótkim wprowadzeniu, po którym prowadzący może podkreślić znaczenie pozytywnych relacji w rodzinie dla poziomu życiowej satysfakcji i korzyści, jakie mogłyby wynikać z doskonalenia tych relacji może on zaproponować „rundkę” – dla chętnych – na temat „jak układa mi się w rodzinie; z czego jestem zadowolony, z czego nie”.

Komentarz prowadzącego

Po zakończeniu rundki prowadzący komentuje wypowiedzi, akcentując zwłaszcza te ich aspekty, które pozostają w związku z takimi wymiarami sytuacji, jak to powiedziano we wstępie (wrogość, przyjaźń, zaufanie, wsparcie itd.)

Swobodne wypowiedzi uczestników wraz z komentarzem prowadzącego stanowią punkt wyjścia do kolejnego zadania, polegającego na dokonaniu diagnozy relacji rodzinnych w oparciu o wcześniej przygotowane materiały (formularz).

ZADANIE 1 (WARIANT B)

Jeśli naturalna komunikacja w grupie jest trudniejsza, można od razu, bez rundki, choć po krótkim wprowadzeniu – zastosować formularz 4, tj. zrealizować zadanie 2.

ZADANIE 2

Zadanie to pokrywa się z wariantem B zadania 1, tj. polega na indywidualnym wypełnieniu formularza nr 4 i uruchomieniu komunikacji w grupie w oparciu o jego wyniki. Wypełnianie formularza polega na zaznaczeniu właściwych dla siebie odpowiedzi na każdej z 5 skal na nim zawartych. Dla jednego członka rodziny, który podlega ocenie, przeznaczony jest osobny formularz, toteż każdy z uczestników wypełnia tyle formularzy, ilu członków rodziny bierze pod uwagę (osobno ojciec, matka, siostra, brat itd.).

Omówienie zadania

Uzyskany dzięki formularzowi materiał jest na tyle obszerny, że jego omawianie także powinno być rozdzielone na kolejne kroki i punkty (np. „matka – punkt 1 formularza”, następnie „matka – punkt 2 formularza” itd.)

Omówienie zadania, Wariant B

Ze względu na obszerność materiału przy ewentualnym braku dostatecznej ilości czasu można się ograniczyć do rundki, w której poszczególni uczestnicy relacjonują na forum tylko niektóre, wybrane dane, np. najwyższe i najniższe wyniki w każdej skali (i kogo one dotyczą) albo alternatywnie: najniższe i najwyższe wyniki dla każdej osoby (w jakiej skali dana osoba uzyskuje najniższy a w jakiej najwyższy wynik).

Jeśli czas pozwala i jeśli otwartość i bezpieczeństwo w grupie są duże – a także, gdy grupa ma na to ochotę – można wykonać kolejne zadanie (3) ale, gdy warunki na to nie pozwalają, można przejść od razu do zadania nr 4.

ZADANIE 3

Indywidualne wyniki każdego uczestnika można przenieść na plakaty zawierające te same skale, co formularze i w ten sposób uzyskać zbiorcze wyniki dotyczące wszystkich matek, wszystkich ojców, wszystkich braci, wszystkich siostr – na 4 osobnych plakatach (na 4 plakatach zostaną naniesione wszystkie wyniki każdego uczestnika).

Omówienie zadania

Dzięki temu można zobaczyć sytuacje w całej grupie i omawiać plakaty z najróżniejszych punktów widzenia, z których ważniejsze to:

- jaki jest rozkład wyników w każdej skali oddzielnie – czy mają one tendencje grupować się bliżej jednego czy drugiego krańca skali, czy są rozmieszczone na skali równomiernie
- czy wskazują na podobną sytuację u wszystkich uczestników, czy też wygląda to różnie – i jak.
- jakie są różnice pomiędzy poszczególnymi osobami/członkami rodziny, których skale dotyczą – którzy członkowie rodziny uzyskują wyższe, a którzy niższe wyniki w danej skali
- gdzie (u kogo i w której skali) jest bezwzględnie najwyższy, a gdzie bezwzględnie najniższy wynik
- gdzie jest największe skupienie (podobieństwo sytuacji), a gdzie największy rozrzut wyników (zróżnicowanie sytuacji pod tym względem wśród poszczególnych członków grupy) itp.

Niezależnie od tego, że warto uwzględnić powyższe aspekty w omawianiu wyników na forum grupy, to równie ważna jest możliwość **wyrażania przez każdego z uczestników wszelkich innych osobistych odczuć**, spostrzeżeń, emocji i wniosków.

Po omówieniu plakatów (albo po omówieniu zadania nr 2 – jeśli zadanie nr 3 nie było realizowane) można przejść do kolejnego zadania zmierzającego do pozytywnego wykorzystania uzyskanej diagnozy.

ZADANIE 4

W tym zadaniu następuje powrót do indywidualnych, własnych formularzy, w których na każdej skali oddzielnie uczestnicy mają teraz zaznaczyć (oprócz stanu faktycznego) stan oczekiwany/pożądany. Po wykonaniu tego zadania można znowu nanieść wszystkie wyniki na te same plakaty używając dla odróżnienia innego koloru lub innego znaku (podobnie jak w formularzach indywidualnych).

Omówienie zadania

Następnie omawiać wyniki podobnie jak poprzednio, a dodatkowo uwzględnić jeszcze jedno kryterium (które było głównym powodem wykonania tego zadania) mianowicie – różnice pomiędzy stanem faktycznym a oczekiwanym, biorąc pod uwagę między innymi w jakich skalach i w odniesieniu do których członków rodziny są:

- największe różnice między stanem faktycznym a pożądanym – czyli obszary najgłębszych deficytów
- najmniejsze różnice – obszary bardziej zadowalające bądź możliwe do zaakceptowania
- sytuacje ewentualnego „skrzyżowania” wyników, tj. sytuacje, w których pozytywne oczekiwania niektórych członków grupy zajmują na skali niższe pozycje niż stan faktyczny u innych uczestników (mówiąc inaczej: sytuacje w których stan niezadowolający dla jednej osoby jest pożądanym/oczekiwany przez inną osobę jako stan pozytywny)

Omówienie zadania – wariant alternatywny

Bez nanoszenia wyników na wspólne plakaty poszczególni uczestnicy relacjonowaliby na forum, bezpośrednio po pracy indywidualnej (wypełnieniu formularza) przynajmniej niektóre, znaczące dla nich wyniki. Także i w tym przypadku inspirujące i pomocne mogłyby być pytania prowadzącego zwracające uwagę na najbardziej znaczące wyniki w rodzaju najmniejszych czy największych różnic zarówno pomiędzy poszczególnymi skalami, jak też osobami/członkami rodziny.

ZADANIE 5

Po prezentacji wyników (czy to bardziej całościowo czy wybiórczo) można przejść do następnego zdania, polegającego na dokonaniu przez każdego z uczestników wyboru jednego wymiaru/skali (w odniesieniu do każdego z członków rodziny z osobna), którego ulepszeniem/poprawą dany członek grupy byłby najbardziej zainteresowany.

Omówienie zadania

Efektem tego zadania byłoby określenie:

„co przede wszystkim chciałbym zmienić w relacjach

- z ojcem
- z matką
- z rodzeństwem (bratem, siostrą)”

W przypadku poszczególnych członków grupy i tutaj pojawiłyby się zapewne różnice u niektórych być może byłby to ten sam wymiar/skala/czynnik w odniesieniu do każdego z członków rodziny, u innych byłyby to różne wymiary. Tak czy inaczej można by teraz zapisać na tablicy lub plakacie całą listę haseł, jakie pojawiły się u wszystkich uczestników spotkania a następnie określić ich hierarchię w oparciu o częstotliwość pojawiania się. Na tej podstawie można by na początek wybrać kilka pojawiających się najczęściej do dalszego opracowania w kolejnym zadaniu.

ZADANIE 6

Można podzielić grupę na tyle podzespołów (2-, 3- lub 4-osobowych), ile jest tematów do opracowania i metoda dyskusji w grupie stworzyć jak najdłuższą listę pomysłów na to „co uczestnik mógłby zrobić/robić, aby poprawić relacje w rodzinie w danym obszarze/wymiarze/skali?”.

Prezentacja efektów

Następnie każdy z podzespołów zaprezentowałby efekt swojej pracy, bądź to formie ustnej relacji, bądź – jeszcze lepiej – w formie kolejnego plakatu (byłoby tyle plakatów, ile zespołów, a każdy mówiłby o sposobach działania służących poprawie relacji w danym obszarze/wymiarze.

Omówienie zadania

Efekty prezentacji także zostałyby omówione dając uczestnikom możliwość wyrażenia **wszelkich własnych spostrzeżeń, odczuć i wniosków**. W podsumowaniu ważne jest, aby nie pominąć takich aspektów wykonanej pracy jak:

- różnice i podobieństwa w pomysłach umieszczonych na różnych plakatach i odnoszących się do poszczególnych wymiarów/skal/obszarów relacji rodzinnych (może się np. okazać, że osiągnięcie poprawy w odrębnych wymiarach opiera się w gruncie rzeczy – przynajmniej po części – na tych samych lub podobnych działaniach, takich jak np. „otwarta komunikacja” albo „dotrzymywanie słowa” itp.)
- związki między działaniami, jakie należałoby podjąć a potrzebnymi do tego umiejętnościami
- bariery (wewnętrzne i zewnętrzne) utrudniające lub uniemożliwiające pożądane działania/zachowania

ZADANIE 7

Na koniec każdy z uczestników dokonuje ostatecznego wyboru (biorąc pod uwagę wszystkie

wytworzone pomysły) tych zachowań/działań, które chciałby i jest w stanie osobiście podjąć od zaraz w stosunku do każdego z rodziców i rodzeństwa.

Dodatkowo mogłyby zostać stworzone indywidualne listy tych zachowań/działań które danemu uczestnikowi wydają się ciekawe/interesujące/pożądane – ale których nie czuje się na siłach realizować.

Komentarz

Ten materiał mógłby być punktem wyjścia do **dalszej pracy – kontynuacji tematu w przyszłości**, już po zakończeniu niniejszego programu. Do tego celu nadają się także inne wątki niniejszego warsztatu (o czym będzie też mowa w Aneksie), np.:

- oprócz relacji wybranych do opracowania w trakcie warsztatu – dalsza praca nad relacjami z pozostałymi członkami rodziny i w pozostałych wymiarach/skalach
- Praca nad własnymi umiejętnościami (osobistymi i społecznymi), niezbędnymi do skutecznej realizacji pożądanych działań.